

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมการเรียน
กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้สื่อการเรียนรู้
ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะนำเสนอเนื้อหาตามลำดับดังนี้

1. พฤติกรรมการเรียน
 - 1.1 ความหมายของพฤติกรรม
 - 1.2 ความหมายของการเรียนและวิธีการเรียน
 - 1.3 องค์ประกอบของการเรียน
 - 1.4 ประเภทของวิธีการเรียนและพฤติกรรมการเรียน
 - 1.5 การพัฒนาพฤติกรรมการเรียน
 - 1.6 พฤติกรรมการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต
2. การสอนรายบุคคล
3. การเรียนการสอนโดยใช้สื่อการเรียนรู้
 - 3.1 ความหมายของสื่อการเรียนรู้
 - 3.2 หลักการและวัตถุประสงค์ในการใช้สื่อการเรียนรู้
 - 3.3 ประเภทของสื่อการเรียนรู้
 - 3.4 ลักษณะการเรียน การสอนแบบสื่อการเรียนรู้
 - 3.5 ขั้นตอนในการเรียนโดยใช้สื่อการเรียนรู้
 - 3.6 ระยะเวลาของสื่อการเรียนรู้
 - 3.7 ข้อคำนึงในการสอนแบบสื่อการเรียนรู้
 - 3.8 เกณฑ์ในการพิจารณาสื่อการเรียนรู้
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พฤติกรรมกรเรียน

ความหมายของพฤติกรรมและพฤติกรรมกรเรียนการสอน

พฤติกรรม (Behavior) เป็นการกระทำหรือการแสดงออก ซึ่งนักการศึกษา และนักจิตวิทยาที่ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ได้ให้ความหมายไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้

จรรยา สุวรรณทัต และภัทรา สุคนธาทรัพย์ (2524) กล่าวว่า "พฤติกรรมคือ การกระทำหรือกิจกรรมทุกอย่างของมนุษย์ อาจเป็นการแสดงออกซึ่งเป็นสิ่งที่สังเกตได้หรือที่ถูกรับรู้โดยไม่แสดงออกมาให้เห็นได้"

ธีระ ฤกษ์เจริญ (2525) กล่าวถึงพฤติกรรมในชั้นเรียนทั้งที่เป็นของครูและเป็นของนักเรียน มี 2 ประเภทใหญ่ ๆ สรุปได้คือ พฤติกรรมที่ช้าวาจา หมายถึงพฤติกรรมที่ครูและนักเรียนแสดงออกเพื่อสื่อความหมายระหว่างกัน เช่น การใช้ภาษาพูด การถามตอบ และพฤติกรรมที่ไม่ช้าทางวาจา หมายถึงพฤติกรรมใด ๆ ที่ไม่ใช่พฤติกรรมทางวาจา เช่น การเขียน การอ่านในใจ การทำงาน

กมลรัตน์ หล้าสว่างษ์ (2528) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมไว้สรุปได้ว่า พฤติกรรม หมายถึง การกระทำทุกอย่างที่เกิดขึ้นในสิ่งมีชีวิตไม่ว่าจะรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวและไม่ว่าบุคคลอื่นจะสังเกตการกระทำที่เกิดขึ้นนั้นได้หรือไม่ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ พฤติกรรมภายนอก หมายถึง การกระทำที่เกิดขึ้นแล้วบุคคลอื่นสังเกตเห็นได้ชัดเจน เช่น การเดิน วิ่ง พฤติกรรมลักษณะนี้สามารถวัดได้โดยตรงและง่าย สัมผัสได้โดยตรงด้วยอวัยวะสัมผัสทั้งห้า และพฤติกรรมภายใน หมายถึง การกระทำที่เกิดขึ้นแล้วบุคคลอื่นไม่สามารถสังเกตเห็นได้ชัดเจนด้วยตนเอง ต้องอาศัยเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์หรือวิธีการศึกษาบางอย่างมาวัดจึงสามารถทราบถึงการกระทำนั้นได้ว่าเกิดขึ้นแล้วหรือกำลังเกิดขึ้น เช่น การวัดการทำงานของสมอง

บี เอฟ สกินเนอร์ (B.F.Skinner, 1974) กล่าวว่า "พฤติกรรมหมายถึงการกระทำของมนุษย์ไม่ว่าการกระทำนั้น ๆ ผู้กระทำจะรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตาม"

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นพอสรุปได้ว่า พฤติกรรมเป็นการแสดงออกซึ่งธรรมชาติทางร่างกายและจิตใจของมนุษย์ทั้งที่สังเกตได้ และสังเกตไม่ได้ และพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนนั้นถ้านักเรียนเป็นผู้แสดงออก เรียกว่าพฤติกรรมกรเรียนของนักเรียน

ความหมายของการเรียนและวิธีการเรียน

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนนั้น ขึ้นอยู่กับวิธีการเรียนที่เหมาะสม ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของการเรียนและวิธีการเรียนไว้ดังต่อไปนี้

สุมานิน รุ่งเรืองธรรม (2522) กล่าวว่า "การเรียนคือการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงพฤติกรรม เพื่อให้ผู้เรียนมีความเจริญงอกงามสูงสุด โดยผ่านประสบการณ์ และการเรียนคือสิ่งที่บุคคลกระทำในขณะที่เขาเรียน"

แอล เอช สมิธ (L.H.Smith, 1976) กล่าวไว้สรุปได้ว่า วิธีการเรียนเป็นยุทธวิธีในการเรียนอย่างหนึ่งที่ผู้เรียนแต่ละคนเลือกใช้ในขณะที่กำลังเรียน เนื้อหาหลักสูตรและมีส่วนเกี่ยวข้องกับความรู้สึกและลักษณะบุคลิกภาพของนักศึกษา นอกจากนี้ยังเป็นตัวบอกรูปแบบพฤติกรรมของนักเรียนในสภาพการณ์การเรียนรู้อีกด้วย

พาทริเซีย เอ็ม ออสท์โรม (Patricia M. Ostmo, 1984) กล่าวว่า "วิธีการเรียน หมายถึง ลักษณะหรือคุณภาพของบุคคลในการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางการเรียนการสอน ซึ่งอาจจะเป็นผลให้ผลสัมฤทธิ์การเรียนของบุคคลแตกต่างกันไปได้"

ชาร์ล เอ็ม แครนสตัน และแมคคอร์ท บาร์เคลย์ (Charles M. Cranston and Mccort Barclay, 1985) กล่าวไว้สรุปได้ว่าวิธีการเรียนเป็นวิธีการตอบสนองต่อสิ่งเร้าของผู้เรียนอาจหมายถึง พฤติกรรมของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนรู้ การสอน การสอนและสัมพันธ์ภาพกับเพื่อน

จากข้อความที่มีผู้เสนอไว้ดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า การเรียนคือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเพื่อให้ผู้เรียนมีความเจริญงอกงามสูงสุด และวิธีการเรียนเป็นวิธีการตอบสนองต่อสิ่งเร้าด้านการเรียนการสอนของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ การสอน ครูและกับเพื่อน ๆ

องค์ประกอบของการเรียน

สิ่งที่มีอิทธิพลและมีความสำคัญต่อพฤติกรรมของผู้เรียนไว้อีกประการหนึ่งคือ องค์ประกอบของการเรียน ที่มีผู้ให้ความคิดเห็นไว้ดังนี้

สุโท เจริญสุข (2515) กล่าวว่า "องค์ประกอบการเรียนรู้ซึ่งจะช่วยให้ นักเรียนเรียนได้ดีหรือไม่ นั้น มีขึ้นอยู่กับตัวครูและสิ่งแวดล้อมเท่านั้นแต่ยังประกอบด้วยองค์ประกอบ สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ ตัวนักเรียน"

สังค อุทรานันท์ (2525) กล่าวว่า "องค์ประกอบของผู้เรียนที่มีผลต่อการ เรียนรู้ ได้แก่ ความสามารถทางสติปัญญา อัตราการเรียน ลักษณะการเรียนและประสบการณ์ เดิม"

ยุพิน พิพิธกุล (2529) กล่าวว่า "องค์ประกอบที่จะทำให้นักเรียนคณิตศาสตร์ได้ ดีคือ สุขภาพอนามัย สภาพแวดล้อมทั้งที่บ้านและทางโรงเรียน สติปัญญา ลักษณะนิสัย และวิธี การเรียน"

โจเซฟ เอส เรนซูลิ และลินดา เอช สมิธ (Joseph S.Renzulli and Linda H. Smith, 1978) ได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับวิธีการเรียน และการจัดผู้เรียนให้เข้า กับสภาพแวดล้อมทางการเรียน โดยแบ่งรูปแบบการเรียนเป็น 3 มิติ มิติแรก คือตัวผู้เรียน ซึ่งสำคัญที่สุดในการบวนการเรียนการสอน ครูผู้สอนควรรักษาความสนใจในคุณลักษณะพื้นฐานของ ผู้เรียน 3 ประการคือ ประการแรก ควรให้ความสนใจในระดับความสามารถของผู้เรียน ครูผู้สอนควรหาวิธีการหรือเครื่องมือที่เหมาะสมเพื่อวินิจฉัยความสามารถของผู้เรียน สำหรับการ จัดโปรแกรมการเรียนให้ เป็นแบบเฉพาะตัวหรือรายบุคคล ประการที่สอง การวิเคราะห์ความ สนใจของผู้เรียน เช่น ความสนใจขณะเรียน ความสนใจพิเศษ ประการที่สาม วิธีการเรียน ครูผู้สอนต้องพิจารณาว่า ผู้เรียนแต่ละคนมีความต้องการที่จะติดตามกิจกรรมเฉพาะที่จัดค่านั้น อย่างไร และกิจกรรมดังกล่าวส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนมากน้อยเพียงใด มิติที่สองและสาม เป็นตัวแปรทางด้านตัวผู้สอนและหลักสูตรที่ใช้ แสดงให้เห็นว่าเป็นคุณลักษณะสองอย่างที่เพิ่มขึ้นมา กระบวนการเรียนรู้ที่จะต้องนำมาพิจารณาเมื่อต้องการจัดการสอนเป็นรายบุคคล คือครูจะต้อง เลือกวิธีการสอนที่อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคนและพิจารณาวัตถุประสงค์ ที่คาดว่าผู้เรียนจะบรรลุได้ในหน่วยการเรียน โดยจัดให้ผู้เรียนได้เรียนเนื้อหาวิชาในหลักสูตร ด้วยวิธีการสอนที่ตนชอบ ผลที่ได้จะเป็นส่วนประกอบพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้เพื่อให้เกิด ประสิทธิภาพสูงสุดในการเรียนรู้ จึงจำเป็นต้องให้มีระดับความสอดคล้องและเหมาะสม ระหว่างมิติทั้งสามด้วย

กล่าวโดยสรุปองค์ประกอบการเรียนที่มีผลต่อการเรียนรู้ได้แก่ องค์ประกอบด้านตัวผู้เรียน เช่น ความสามารถทางสติปัญญา ความสนใจ ลักษณะการเรียนหรือวิธีเรียนประสบการณ์เดิม ความสามารถในการเข้าใจสิ่งที่ครูสอน สภาพแวดล้อมทั้งที่บ้านและทางโรงเรียน และสุขภาพร่างกายขององค์ประกอบด้านครูผู้สอน และองค์ประกอบด้านหลักสูตร การวิเคราะห์ห้องค์ประกอบเพื่อหาวิธีการเรียนของผู้เรียนจะช่วยให้ครูผู้สอนตัดสินใจเลือกวิธีสอนได้เหมาะสม กับผู้เรียน

ประเภทของวิธีการเรียนและพฤติกรรมการเรียน

ฟิลลิป แอล แบนด์ท์ และคณะ (Phillip L. Bandt and other, 1974) ได้จำแนกวิธีการเรียนไว้ 12 แบบคือ

1. แบบลวงตา ผู้เรียนแบบนี้ใช้เวลาส่วนใหญ่มากเพื่อการเรียนรู้อย่างจดจ่อ ขอบที่จะเขียนสรุปคำบรรยายที่ยืดยาวให้เป็นคำบรรยายใหม่ที่อ่านเข้าใจง่าย ผู้เรียนใช้ชีวิตการเรียนแบบรีบร้อนรีบจวนแต่ละเลยการเรียนรู้อันตราย
2. แบบนักฝ่าฝืน ผู้เรียนแบบนี้เป็นคนรักสงบ และสนใจงานในระดับต่ำเมื่อเข้าห้องเรียนผู้เรียนจะพยายามลอกหรือจดทุกอย่างที่ได้ฟังได้ยินลงสมุด หลังจากนั้นก็ไม่สามารถจำข้อความหรือสิ่งที่จดมาได้
3. แบบนักคิด ผู้เรียนพยายามแสวงหาทฤษฎีส่วนตัวหรือเกร็ดเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่สัมพันธ์กับหัวข้อต่าง ๆ เป็นส่วนตัวของตัวเอง ผู้เรียนมักจะหลีกเลี่ยงการเรียนรู้อันตรายซึ่งมีความจำเป็นต่อการอธิบายความเข้าใจแนวคิดที่ตนเองเสนอ
4. แบบนักสืบ ผู้เรียนประเภทนี้เป็นผู้ใช้เวลาเพื่อแสวงหารายละเอียดทุกอย่าง ทั้ง ๆ ที่งานจะต้องทำมาก แนวทางการเรียนแบบนี้เป็นการเสียเวลาไปโดยเปล่าประโยชน์
5. แบบนักโทษทางปัญญา ผู้เรียนแบบนี้เป็นผู้ที่อยู่นิ่งจวนจวนมาก และใช้ชีวิตการเรียนที่ใช้ความสามารถในการทำงานน้อยที่สุด เช่น การมองหาคำตอบก่อนที่จะพยายามทำโจทย์
6. แบบผู้ชำนาญเฉพาะ ผู้เรียนเก่งงานทางทำสิ่งต่าง ๆ ที่ตนเองฝึกหัดทำมา และมักแสดงให้เห็นถึงความสามารถเชิงประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ การเรียนมุ่งแสวงหาความรู้จะเป็นปัญหายุ่งยากมากสำหรับผู้เรียนแบบนี้

7. แบบโดดเดี่ยว ผู้เรียนประเภทนี้จะรู้มาก แต่ก็มีความยุ่งยากในขณะเดียวกัน เพราะความรู้ที่ได้นั้นเรื่องต่าง ๆ แต่ละเรื่องนั้น แยกออกมาจากเรื่องอื่น ๆ ทั้งหมด

8. แบบนักปรับปรุง ผู้เรียนประเภทนี้มีแนวความคิดที่แน่นอนหรือมีค่านิยมเป็นของตนเอง วิธีการเรียนประเภทนี้จะนำไปสู่การรับรู้และการตีความที่ต้องเลือกเฟ้น

9. แบบมாயา ผู้เรียนแบบนี้ใช้วิธีการติดตามการเรียนรู้อาจหรือรับท่องหนังสือในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง

10. แบบปิดบัง ผู้เรียนมักจะยืมสมุดจดงานของเพื่อน หรือขอร้องให้เพื่อนช่วยเหลือในการทำการบ้าน พยายามให้เพื่อน ๆ เชื่อมั่นว่าตนอ่านหนังสือเพียงเล็กน้อยแต่ความจริงตนอ่านหนังสือเต็มที่

11. แบบปฏิบัติ ผู้เรียนแบบนี้จะสร้างความพยายามที่จะค้นหาสิ่งที่มีมุ่งหวังในการเรียนและดำเนินไปนอกแนวทางของตน

12. แบบนักสร้างสรรค์ ผู้เรียนแบบนี้มีเป้าหมายคือ การสร้างความรู้สึกร่วมบุคคล นอกเหนือจากสิ่งที่ตนเรียนรู้ ซึ่งหมายถึงแนวทางการวิจารณ์และเข้าใจเนื้อหาหลักซึ่ง

เชอริล ริชแมน และ แอนโทนี กราชา (Sheryl Reichman and Anthony Grasha, 1975) ได้ศึกษาวิธีการเรียนแล้วแบ่งวิธีการเรียนออกเป็น 6 แบบคือ

1. แบบอิสระลักษณะผู้เรียนแบบนี้ชอบที่จะคิดและทำงานในเรื่องต่าง ๆ ด้วยตนเอง

2. แบบหลีกเลี่ยงผู้เรียนแบบนี้จะไม่สนใจการเรียนรู้อะไรในชั้นเรียนตามแบบแผน ทักษะของผู้เรียนแบบนี้เห็นว่าห้องเรียนเป็นสิ่งที่ไม่น่าสนใจ

3. แบบร่วมมือ ผู้เรียนแบบนี้รู้สึกว่าตนสามารถเรียนรู้ได้มากที่สุดโดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้และความสามารถซึ่งกันและกัน

4. แบบพึ่งพาลักษณะของผู้เรียนแบบนี้เป็นแบบที่แสดงความอยากเรียนรู้น้อย และจะเรียนรู้เฉพาะสิ่งที่ถูกบังคับหรือกำหนดให้เรียน

5. แบบแข่งขัน ผู้เรียนแบบนี้เรียนรู้อะไรในชั้นเรียนเพื่อที่จะทำคะแนนให้ได้ดีกว่าคนอื่น ๆ ในชั้นเรียน

6. แบบมีส่วนร่วม ลักษณะของผู้เรียนแบบนี้ต้องการที่จะเรียนรู้อะไรในชั้นเรียน และชอบเข้าชั้นเรียน มีความรับผิดชอบที่จะเรียนรู้ให้มากที่สุดจากชั้นเรียน

จากการแบ่งประเภทของวิธีการเรียน หรือพฤติกรรมการเรียนดังกล่าวข้างต้นนั้น วิธีการเรียนของผู้เรียนแต่ละคนจะมีแบบแผนเป็นของตนเอง เมื่อผู้เรียนอยู่ในสถานการณ์การเรียนที่เหมาะสมกับวิธีการเรียนที่ตนเลือกก็จะทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างรวดเร็ว และมีความสุข สนองซึ่งอาจส่งผลไปสู่ผลสัมฤทธิ์การเรียนของผู้เรียนได้

การพัฒนาพฤติกรรมการเรียน

พฤติกรรมการเรียนการสอน แม้จะเกิดจากบุคคลสองกลุ่มแต่ถือได้ว่าเป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องกัน ดังนั้นการที่จะพัฒนาพฤติกรรมการเรียนการสอนก็ควรที่จะพัฒนาพฤติกรรมการเรียนควบคู่ไปด้วย องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนของนักเรียนนั้น ปรีชา คัมภีรภรณ์ (2526) กล่าวว่าไว้สรุปได้ว่า 3 องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนของนักเรียน ได้แก่ พฤติกรรมการสอนของครู ซึ่งถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนของนักเรียน ถ้าหากเปรียบเทียบพฤติกรรมการสอนของครู เป็นกิริยาแล้ว พฤติกรรมการเรียนของนักเรียนก็คือปฏิกิริยานั้นเอง กล่าวคือ เมื่อครูมีพฤติกรรมการสอนอย่างไร นักเรียนจะพัฒนาพฤติกรรมของตนเองให้สอดคล้องกับพฤติกรรมการสอนของครู ดังนั้นการที่นักเรียนมีความรู้ ความสามารถหรือพฤติกรรมที่แสดงออกอย่างไรมัน ครูต้องเข้าใจว่าไม่ได้มาจากนักเรียนโดยตรงทั้งหมด ส่วนหนึ่งจะเป็นผลมาจากพฤติกรรมการสอนของครูด้วย องค์ประกอบความพร้อมของผู้เรียน ความพร้อมหรือธรรมชาติของผู้เรียนรวมทั้งวุฒิภาวะของผู้เรียน พื้นฐานความรู้เดิมของผู้เรียนหรืออื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียน องค์ประกอบเหล่านี้จะเป็นตัวบังคับหรือชี้แนะในการแสดงออกทางพฤติกรรมการเรียนของผู้เรียน องค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อมได้แก่ สถานที่ อุปกรณ์การเรียนการสอน เพื่อนร่วมชั้น สิ่งเหล่านี้ย่อมเกี่ยวข้องกับการพัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียน นอกจากนั้นได้มีผู้กล่าวถึงการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนดังนี้

ทอ สวัสดิพาณิชย์ (2505) กล่าวว่าไว้สรุปได้ว่าวิธีการเรียนที่คตินั้นเป็นสิ่งที่ปฏิบัติตามได้ยากในตอนต้น แต่ถ้าปฏิบัติติดต่อกันเป็นเวลาพอสมควรแล้ววิธีเรียนนั้นจะคิดเป็นนิสัยประจำตัว ดังนั้นวิธีการเรียนที่ดีได้แก่ แบ่งเวลาสำหรับศึกษาไว้ให้เป็นสัดส่วน เมื่อถึงเวลาเรียนก็เรียนอย่างตั้งอกตั้งใจ พยายามรักษาเวลาและทำตามตารางเวลาที่กำหนดไว้ให้ได้ทุกวัน หาก

สถานที่ที่จะศึกษาให้เหมาะ บังคับจำให้แน่นต่อการเรียนและทำงานต้องทำให้สำเร็จ กำหนดงานประจำวันไว้และให้เหมาะกับความสามารถ

สุนทรีย์ พิริยกิจ (2527) กล่าวไว้สรุปได้ว่าการปฏิบัติตนเองเรียนในห้องเรียน ควรปฏิบัติตนตามหลักหัวใจนักปราชญ์ดังนี้คือ สู่ แปลว่า ฟัง ต้องฟังด้วยอาการตื่นตัวอยู่เสมอ จิ (จินต) แปลว่า คิด เมื่อฟังคำอธิบายของครูก็นำมาคิดไตร่ตรองหาเหตุผลพร้อมทั้งจดพร้อมกันไปในชั่วแวบ มุ (บุจฉา) แปลว่า ใต้อตาม เมื่อไตร่ตรองแล้วถ้าหากสงสัยต้องซักข้อสงสัยให้ได้จึงจะได้ข้อเท็จจริง ลี (ลิขิต) แปลว่า จด หลังจากคิดไตร่ตรองแยกแยะเนื้อหาแล้วให้จดแบบย่อไว้ ส่วนการปฏิบัติตนนอกห้องเรียน ควรทำตารางเรียนสำหรับตนเอง เลือกสถานที่ดูหนังสือและแสงสว่างที่อ่านหนังสือควรสว่างพอ

เสรี เกียรติบรรลือ (2529) ได้เสนอแนวทางการสร้างความสามารถในการเรียนรู้ไว้ 6 ประการดังนี้ รู้เรื่องที่ต้องการเรียนรู้ให้ครอบคลุมองค์ประกอบต่าง ๆ เป็นภาพรวมของเรื่องทั้งหมด เรื่องที่มีเนื้อหาสาระซับซ้อน การอ่านอย่างช้า ๆ จะทำให้เข้าใจและจดจำได้ดี หรืออาจจะใช้วิธีอ่านออกเสียงเบา ๆ จะทำให้จดจำได้ดีขึ้น พยายามหาวิธีการหรือเทคนิคต่าง ๆ ช่วยความจำหรือจัดแยกข้อมูลนั้นออกเป็นประเภทเป็นกลุ่มตามความหมายเดียวกันก็จะช่วยให้จำง่ายขึ้น และหาแบบฉบับในการเรียนรู้ของตนเอง

ชามวล สมิต (Samuel Smith 1970) ได้เสนอแนะวิธีการจัดระบบการเรียนให้มีประสิทธิภาพดังนี้ กำหนดตารางเวลาในการเรียนและบังคับตนเองให้ปฏิบัติตามตารางนั้น จัดสถานที่ทำงานให้เหมาะสม ตั้งสมาธิให้แน่วแน่ปราศจากสิ่งรบกวนและทำงานที่ได้รับมอบหมายในแต่ละวันให้สำเร็จ นอกจากนี้ยังได้เสนอแนะวิธีการเรียนที่ดีโดยปรับปรุงด้านต่าง ๆ ดังนี้ การอ่านต้องอ่านให้เร็ว เพื่อช่วยให้อ่านเนื้อเรื่องได้มากกว่าหรือทบทวนข้อความเดิมหลาย ๆ ครั้งในเวลาจำกัดและต้องเข้าใจเนื้อหาที่อ่านโดยจับใจความของเรื่องนั้นให้ได้ การขีดเส้นใต้เพื่อเน้นจุดสำคัญจะได้จำหรือเห็นได้ง่ายชัดเจน การจดบันทึกส่วนสำคัญที่ได้อ่านหรือรับฟังจะช่วยจำ จำ ต้องทบทวนเรื่องที่เรียนแล้วเพื่อคงความรอบรู้นั้น เมื่อมีเข้าใจเรื่องใดต้องศึกษาให้เข้าใจหรือศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมเรื่องต่าง ๆ และใช้เครื่องมือช่วยในการเรียนจะทำให้เข้าใจบทเรียนได้ดีขึ้น

ทิม วอลเทอร์ และ อัล ไชเบิร์ต (Tim Walter and AL Siebert, 1976) กล่าวถึงวิธีการทำให้เรียนง่ายขึ้นสรุปได้ดังนี้ ตารางเวลาการทําทาตารางเวลาที่มีประสิทธิภาพจะต้องทำขึ้นอย่างสมเหตุสมผลและสามารถปฏิบัติได้ ควรจัดเวลาช่วงที่มีการรบกวนน้อยที่สุดให้แก่วิชาที่มีเนื้อหายากแก่การเข้าใจ ตารางเวลาสามารถเป็นตัวเสริมพลังได้เป็นอย่างดี ทาให้ผู้เรียนสามารถเตรียมตัวเพื่อศึกษาหรือทําทากิจกรรมนั้น ๆ ด้วยความกระตือรือร้น พยายามจัดสิ่งที่มีารบกวนสมาธิขณะศึกษาทั้งสมาธิทางตา สมาธิทางหู ขณะเรียนไม่ควรทาให้ผู้สอนรู้สึกวาผู้เรียนกำลังจับผิด กล่าวคือ ถ้าหากผู้สอนไม่ได้เตรียมที่จะตอบคำถาม ควรจะเลิกถาม รอจนถึงเวลาที่เหมาะสมจึงจะถาม การจดคําบรรยายควรจดสิ่งที่ผู้สอนพูดลงในสมุดจะป้องกันการลืมและยังช่วยทาให้ผู้ฟังที่ดีด้วย กระดาษที่จัดควรเป็นกระดาษแผ่นใหญ่ไม่ควรจดหลาย ๆ วิชาในหน้าเดียวกัน มีวันที่กำกับลงบนคําบรรยาย และจดเป็นประโยคหรือเป็นวลีไม่ควรจดเป็นคํา ๆ

จากคํากล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาพฤติกรรมการเรียนของนักเรียนได้แก่ พฤติกรรมของครู ความพร้อมของผู้เรียน และสภาพแวดล้อม วิธีการเรียนที่มีประสิทธิภาพผู้เรียนควรทําทาตารางสำหรับศึกษาของตนเองทบทวนบทเรียนอย่างสม่ำเสมอ ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม หาสถานที่ศึกษาที่เหมาะสม มีแสงสว่างพอเพียง งานที่ได้รับมอบหมายต้องทาให้สำเร็จขณะอยู่ในห้องเรียนต้องตั้งใจฟังครูอธิบายแล้วคิดหาเหตุผลตาม ไม่เข้าใจบทเรียนจะต้องไปถามแล้วจดบันทึกย่อสำหรับตนเองไว้วิธีการเรียนดังกล่าวเมื่อนามาผสมผสานกับเทคนิควิธีเฉพาะของแต่ละบุคคลจะช่วยให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จได้รวดเร็วขึ้นและจะทาให้เกิดผลดียิ่งขึ้น

พฤติกรรมการเรียนวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

ลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตต้องช่วยให้ผู้เรียนรู้จักชีวิตและสิ่งแวดล้อม รู้หลักการในการดำรงชีวิตปรับตัวให้เข้ากับ ความเปลี่ยนแปลงของชีวิตและแก้ปัญหาชีวิตได้ การสอนให้บรรลุจุดประสงค์ดังกล่าวจึงต้องเน้นที่กระบวนการอันเป็นพื้นฐานในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะที่จำเป็น มีทัศนคติ ค่านิยม คุณธรรมอันพึงประสงค์ เป็นต้น ซึ่ง สุมน อมรวิวัฒน์ (2526) ได้เสนอแนะกระบวนการที่ต้องฝึกฝน 4 ชั้น ดังนี้

1. กระบวนการรวบรวมข่าวสาร หลักการ ข้อเท็จจริง
2. กระบวนการประเมินค่า
3. กระบวนการเลือกและตัดสินใจ
4. กระบวนการปฏิบัติ

รุจิระ สุภรณ์ไพบูลย์ และ คณะ (2526) ได้กล่าวถึงการจัดกิจกรรมการเรียน

การสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตไว้หลายประการ เช่น

1. การอภิปราย
2. การค้นคว้าจากหนังสือ ตำรา
3. การเชิญวิทยากร
4. การสัมภาษณ์โดยนักเรียน
5. การเล่านิทานหรือเล่าเหตุการณ์
6. การศึกษานอกสถานที่
7. การสังเกตจากของจริง เหตุการณ์ ปรากฏการณ์ หรือการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ
8. การทดลองและการสาธิตการทดลอง
9. การแสดงบทบาทสมมติ
10. การทำแผนผัง
11. การทำข่าวประจำวัน
12. การจัดป้ายนิเทศ
13. การจัดนิทรรศการ
14. การจัดกิจกรรมหรือสถานการณ์จริง
15. การสะสมรูปภาพ ข่าว วิทยุ วัสดุพิมพ์ แสตมป์ แมลง ฯลฯ
16. การใช้วัฒนธรรมต่าง ๆ เช่น ศูนย์การเรียน กระบวนการกลุ่ม ชุดการสอน เป็นต้น
17. การใช้สื่อต่าง ๆ เช่น ภาพโปร่งแสง ภาพยนตร์ ภาพเลื่อน เครื่องบันทึกเสียง เป็นต้น

จะเห็นว่าลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตนี้ จะเน้นกระบวนการการเรียนรู้ที่มีระบบ ใช้เทคนิควิธีการจัดกิจกรรมหลายรูปแบบพยายามให้ผู้เรียนได้ศึกษาจากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวไปสู่สิ่งที่ไกลตัวเน้นการเรียนการสอนที่สามารถนำไปประกอบอาชีพเข้าในชีวิตประจำวัน และการปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบันได้

การสอนแบบรายบุคคล

นักวิชาการหลายคนให้ความหมายของการสอนเป็นรายบุคคล (Individualized Instruction) ไว้สอดคล้องกัน เช่น เบรื่อง กุมท (2526) กล่าวว่า เป็นกระบวนการสอนที่จัดให้กับนักเรียนเป็นคนที่แตกต่างกัน ตามพื้นฐานทางด้านทักษะ ความสามารถ ความสนใจ สติลาการเรียน แรงจูงใจที่จะไปให้ถึงเป้าหมาย อัตราของการเรียน วินัยแห่งตน ความสามารถที่แต่ละคนมีอยู่ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายสูงสุดของการศึกษาที่เขาสามารถจะบรรลุได้ จันทรฉาย เตมียาคาร (2529) ก็ได้ให้ความหมายของการสอนแบบรายบุคคลไว้ในทำนองเดียวกันว่าเป็นการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรที่วางไว้เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนด้วยตนเองตามเอกภาพส่วนบุคคล โดยมีครูผู้สอนเป็นผู้แนะนำให้คำปรึกษา และติดตามผลความก้าวหน้าในการเรียนของนักเรียนอยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับความหมายที่ ทวีป อภิลิทธิ (2525) ได้ให้ไว้ คือ เป็นกระบวนการที่กำหนดให้ผู้เรียนแต่ละคนมีโอกาสรววจความต้อองการของตนเองในการเรียนรู้ วิธีเรียน ที่เหมาะสมกับความสนใจและความสามารถของตน และได้รับทราบความก้าวหน้าของตนเองอย่างสม่ำเสมอตามขั้นตอนที่จัดไว้ให้ ดังนั้นการสอนแบบรายบุคคลจึงเป็นวิธีสอนที่ยืดหลักความแตกต่างระหว่างบุคคลโดยจัดสภาพสิ่งแวดล้อมในการเรียนอย่างเหมาะสม และผู้เรียนได้มีอิสระในการเรียน

การสอนแบบรายบุคคลนั้นมีหลายรูปแบบด้วยกัน ซึ่ง สมบูรณ์ ศาลยาวชีวิน (2522) และประหยัด จิระวรพงศ์ (2529) ได้เสนอรูปแบบที่มีการงานที่สอดคล้องกัน ดังนี้

1. การสอนโดยมีผู้ทบทวน (Tutoring) หรือแบบสอนกันตัวต่อตัว
2. การสอนทางไปรษณีย์ (Correspondence Course)

3. การสอนแบบศึกษาด้วยตนเอง (Self-paced Unit Plans)
4. การสอนแบบสำเร็จรูปและคอมพิวเตอร์ (Programmed and Computerized Instruction)
5. การสอนแบบโปรแกรมการเรียนอิสระ (Independent Study Programs)
6. การสอนแบบกลุ่มสำหรับความแตกต่างระหว่างบุคคล (Grouping for Individualization)
7. การสอนแบบแผนการบริหาร (Administrative Plan)
8. การสอนแบบโปรแกรมรายบุคคล (Personal Programs)
9. การสอนแบบซ่อมเสริม (Remediation) หรือการสอนเด็กพิเศษ
10. การสอนแบบสัญญาการเรียน (Student Contracts)

เสริมศรี ไชยสร (2528) กล่าวว่า ไม่ว่ารูปแบบเฉพาะของการจัดการสอนแบบรายบุคคลจะเป็นไปในลักษณะใดก็ตามสามารถสรุปได้ดังนี้

1. นักเรียนทุกคนเรียนและใช้เนื้อหา อุปกรณ์ วิธีการเดียวกัน แต่อัตราเร็ว-ช้าต่างกัน และอาจมีจุดเริ่มต้นเรียนต่างกัน
2. นักเรียนมีจุดมุ่งหมายในการเรียนเหมือนกัน แต่เนื้อหาและวิธีเรียนต่างกัน
3. นักเรียนมีจุดมุ่งหมาย เนื้อหาเหมือนกัน แต่วิธีการเรียนต่างกัน
4. นักเรียนเรียนตามวัตถุประสงค์ เนื้อหาที่ต่างกันไป แต่วิธีการเรียนเหมือนกัน
5. นักเรียนเลือกเนื้อหาที่ต่างกัน แต่วิธีการเรียนและจุดมุ่งหมายเหมือนกัน

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2523) ได้จำแนกวิธีการศึกษาตามการสอนแบบรายบุคคลไว้ 2 ประการ คือ

1. การเรียนตามเอกัตภาพานสภาพที่เตรียมไว้เฉพาะ คือ ผู้เรียนต้องมาอยู่ร่วมกับผู้เรียนคนอื่นในห้องเรียนหรือโรงเรียนที่ครูได้เตรียมสื่อการเรียนไว้ล่วงหน้าแล้ว ผู้เรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง อาจมีกลุ่มสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกันแต่ไม่เน้นกระบวนการกลุ่ม

2. วิธีการเรียนตามเอกัตภาพที่เกิดขึ้นตามถิ่นต่างที่กัน โดยผู้เรียนมาพบครูผู้สอน แล้วแจ้งความจำนงหน่วยที่ต้องการเรียน วัตถุประสงค์ก่อนเรียน ผู้เรียนนำวัสดุที่ต้องการไปเรียนเอง ทำได้ ใช้เวลาตามที่ตนต้องการโดยปฏิบัติตามกิจกรรมที่กำหนดไว้ เมื่อเรียนเสร็จแล้วก็มาแจ้งความจำนงขอสอบหลังเรียน หากผ่านจะได้รับใบผ่านเพื่อจะเรียนเรื่องอื่นต่อไป

เสาวณี สิกขาบัณฑิต (2528) และ จันทร์ฉาย เตมียาการ (2529) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้สอนในการสอนแบบรายบุคคล เพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนแบบนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพว่า ผู้สอนต้องมีทัศนคติที่ดีและมีความเข้าใจวิธีการสอนแบบรายบุคคล ทั้งยังเตรียมผู้เรียนให้พร้อมที่จะเป็นผู้เรียนตามเอกัตภาพของแต่ละคน โดยช่วยให้ผู้เรียนได้ทราบคุณลักษณะ และขีดความสามารถของตนเองและช่วยเหลือผู้เรียนให้รู้จักวางแผนงานในการปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ อย่างใกล้ชิด นอกจากนี้ผู้สอนจะต้องจัดเตรียมกิจกรรม วัสดุ อุปกรณ์ รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนไว้อย่างหลากหลายและพร้อมเนื่องจากในกระบวนการเรียนแบบรายบุคคลนั้นผู้เรียนจะเลือกวิธีการต่าง ๆ ในการดำเนินการเรียนตามความสนใจและความถนัดของตน ขณะดำเนินการเรียนการสอน ผู้สอนต้องเข้าพบผู้เรียนเพื่อทำความเข้าใจและเป็นที่ปรึกษาของผู้เรียน เมื่อผู้เรียนไม่เข้าใจในสิ่งที่เรียนผู้สอนต้องพิจารณาว่าสิ่งที่เรียนนั้นประกอบด้วยอะไรบ้าง ผู้เรียนบกพร่องงานจุดไหน จะได้แก้ไขได้ถูกต้อง และให้ประสบการณ์เพื่อสร้างความคิดให้กับผู้เรียนซึ่งเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นในการเรียนรู้ ผู้สอนต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนตามความสมัครใจไม่มีการขู่ ภัยบังคับ มีอิสระในการเลือกและทำกิจกรรมต่าง ๆ อีกประการหนึ่ง ผู้สอนต้องติดตามความก้าวหน้าทางการเรียนของผู้เรียนอยู่เสมอพร้อมกับให้การกระตุ้นหรือเสริมกำลังใจงานจังหวะและโอกาสที่เหมาะสมแก่ผู้เรียน ส่วนในด้านประเมินผลผู้สอนควรเตรียมเครื่องมือในการวัดผลไว้ติดตามความก้าวหน้าทางการเรียนของผู้เรียนด้วย ดังนั้นบทบาทของผู้เรียนจึงเป็นผู้วางแผนการเรียนด้วยตนเอง

การสอนแบบรายบุคคลมีลักษณะที่ตีซึ่งแตกต่างไปจากการสอนในลักษณะอื่น ๆ หลายประการด้วยกัน กล่าวคือ เป็นวิธีการสอนที่สนองความต้องการของผู้เรียนตามความแตกต่างระหว่างบุคคล ผู้เรียนได้รู้จักวิเคราะห์ตัดสินใจเลือกวิธีการเรียนตามความสนใจ และความถนัดของตนเอง รวมทั้งมีโอกาสดำเนินคว้าและหาวิธีแก้ปัญหาด้วยตนเอง ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เกิด

ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ช่วยให้ผู้เรียนได้รู้จักตนเอง สามารถสร้างความคิดรวบยอดได้ เป็นบุคคลที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง สามารถควบคุม และเป็นผู้นำตนเองหรือผู้อื่นได้

การเรียนการสอนโดยใช้สัญญาการเรียน (Learning Contracts or Student Contracts)

ความหมายของสัญญาการเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้สัญญาการเรียน จากนั้นออกเป็นกลุ่มตามความหมาย

1.1 กลุ่มที่ให้ความหมายของสัญญาการเรียนว่าเป็นข้อตกลงระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน คือ ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนเกี่ยวกับสิ่งที่ต้องการจะเรียน วิธีการเรียนที่ดีที่สุดสำหรับเรื่องนั้น รวมทั้งเวลาที่จะใช้ในการเรียน (Brueggen, Weber, Sletten, and Einer, 1970)

เมอร์เรย์ (Murray, 1974) ได้กล่าวไว้ในทานเองเดียวกันว่าสัญญาการเรียน เป็นข้อตกลงระหว่างผู้เรียนแต่ละคนกับผู้สอนเกี่ยวกับงานที่จะทำให้เสร็จภายในเวลาที่กำหนดค่าให้

1.2 กลุ่มที่ให้ความหมายของสัญญาการเรียนว่าเป็นสิ่งที่ผู้เรียน และผู้สอนร่วมกัน เขียนขึ้นมา คือ

บาร์โลว์ (Barlow, 1974) กล่าวว่าไว้ว่า สัญญาการเรียน เป็นเอกสารที่ผู้เรียน และผู้สอนร่วมกันพิจารณาเขียนขึ้นมา โดยเจาะจงผู้เรียนต้องการจะเรียนอะไรและอย่างไรในระยะเวลาเท่าใด ผู้สอนจะเป็นผู้เตรียมแหล่งวิชาการและอำนวยความสะดวก ส่วนผู้เรียนจะต้องปฏิบัติตามกิจกรรมการเรียนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ หรือจุดมุ่งหมายในการเรียนของเนื้อหาที่เรียนให้ได้อย่างสมบูรณ์

แชมเบอร์ลิน (Chamerlin, 1975) ได้ให้นิยามว่า หมายถึง ข้อกำหนดที่เขียนขึ้น เพื่อ กับ หรือโดยผู้เรียนซึ่งให้โอกาสสำหรับผู้เรียนในการเรียนอย่างอิสระ

ส่วน คลิงสเต็ดท์ (Klingstedt, 1983) ได้กล่าวถึงความคิดของสัญญาการเรียน ไว้สอดคล้องกับบาร์โลว์ว่า เป็นเอกสารที่เขียนขึ้นเพื่อ โดย หรือกับผู้เรียนโดยกำหนดว่าผู้เรียน จะเรียนอะไรและอย่างไรในเวลาที่กำหนดไว้ ซึ่งผู้สอนจะเป็นผู้เตรียมการให้การสนับสนุน

1.3 กลุ่มที่ให้ความหมายของสัญญาการเรียนว่าเป็นแผนหรือวิธีการในการเรียนคือ คริสเตน (Christen, 1976) ให้ความหมายของ สัญญาการเรียน ว่าเป็นแผน ที่ผู้สอนและผู้เรียนหรือกลุ่มของผู้เรียนทำความตกลงกันขึ้นมา ซึ่งแผนนี้บรรจุจำนวนงานที่จะทำทำให้เสร็จสมบูรณ์ในจำนวนเวลาที่ระบุไว้

คอตเลอร์ (Cotler, 1977) กล่าวถึง สัญญาการเรียนว่า หมายถึง ชุดรายการ กิจกรรมการเรียน (Activities) และภาระงาน (Tasks) ที่ผู้เรียนผู้หนึ่งร่วมกันกับผู้สอน สร้างขึ้นมาเพื่อเป็นแนวทางในการเรียนเรื่องหนึ่ง ซึ่งจะมีภาระงานย่อย ๆ ที่ผู้เรียนจะต้องทำ ให้เสร็จตามกำหนดเวลาที่จะส่ง รวมทั้งระบุวัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้เรียน เอกสารต่าง ๆ หรือ โครงการต่าง ๆ ที่จะต้องทำไว้ด้วย

สุนันท์ สังข์อ่อง (2526) ให้นิยามของ สัญญาการเรียน ว่าเป็นรายการของ กิจกรรมหรืองานที่ผู้เรียนยินดีตกลงทำด้วยความเต็มใจ ซึ่งผู้เรียนจะได้รับเกรดตามที่ได้กำหนด ไว้หากงานที่ได้รับมอบหมายยังไม่เป็นที่น่าพอใจผู้เรียนยินดีจะทำซ้ำหรือทำใหม่อีก

จากความหมายของคำว่า "สัญญาการเรียน" ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นพอจะสรุปความ จากข้อความของสัญญาการเรียนได้ว่า "เป็นข้อตกลงที่เป็นลายลักษณ์อักษรระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน ในเรื่องของวัตถุประสงค์การเรียน เนื้อหา แหล่งวิชาการ วิธีการเรียน และการวัดผลตาม ความเหมาะสมของผู้เรียน ซึ่งผู้เรียนจะต้องทำให้เสร็จภายในช่วงเวลาหนึ่ง โดยผู้สอนจะเป็นผู้ ให้ความปรึกษา แนะนำ ในด้านต่าง ๆ"

หลักการและวัตถุประสงค์ในการจัดการสอนโดยใช้สัญญาการเรียน

หลักการในการจัดการสอนโดยใช้สัญญาการเรียน

วิลสัน และ แกมเบรล (Wilson and Gambrell, 1973) ได้กล่าวถึงหลักการ ของสัญญาการเรียนว่า นักเรียนเรียนด้วยความตั้งใจจริงและมีประสิทธิภาพมากขึ้น รู้ว่าอะไรคือ สิ่งที่เรียน จะเรียนอย่างไร ตามที่ครูและนักเรียนตกลงร่วมกันทั้งสองฝ่าย กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิด ความรับผิดชอบในการเรียนและรู้จักเลือกตัดสินใจด้วยตนเอง

รีเกิล (Riegler, 1978) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับสัญญาณการเรียนควรรอยู่บนหลักการ 4 ประการ คือ มีจุดมุ่งหมายที่กระจ่างและชัดเจนการจำแนกตามลักษณะความแตกต่างของแต่ละบุคคล การประเมินผลตนเองของนักเรียน และการให้ความร่วมมือกันในการตกลงระหว่างครูและนักเรียน

ดันน์ และดันน์ (Dunn and Dunn, 1978) ได้กล่าวถึง การใช้สัญญาณการเรียนในการเรียนการสอน โดยยึดหลักการ 5 ประการ คือ

1. นักเรียนมีระดับความสามารถทางการเรียนต่างกัน (Varied academic Level) โดยพบว่าครูจะเป็นผู้ให้เนื้อหาสาระแก่ผู้เรียนจำนวนมากซึ่งมีความสามารถที่ต่างกัน คือ เรียนช้า เรียนเร็ว และเรียนปานกลาง ดังนั้นสัญญาณเรียนจะถูกนำมาใช้เพื่อที่จะให้เด็กแต่ละคนสามารถแยกระดับความสามารถทางการเรียนให้เหมาะสมกับตนเอง

2. ก้าวไปตามความสามารถของตนเอง (Self - pacing) สัญญาณเรียนจะช่วยพัฒนาความสามารถของผู้เรียนไปตามความแตกต่างระหว่างบุคคล และจะเรียนช้าหรือเร็วตามที่เขาสามารถโดยไม่ลำบากใจ

3. มีอิสระในการเรียน (Independent) การใช้สัญญาณเรียนผู้เรียนจะเป็นผู้รับผิดชอบในการเรียนด้วยตนเองตามความสนใจ และความต้องการโดยให้เลือกแหล่งเรียนเลือกกิจกรรมและสื่อการสอนหลาย ๆ รูปแบบ ซึ่งองค์ประกอบในการเลือกจะต้องอยู่ในขอบเขตที่ครูและนักเรียนร่วมกันพิจารณาทำให้เขาเรียนด้วยความสามารถของตนเองเกิดความภาคภูมิใจในความสำเร็จ และใช้ประโยชน์จากครูด้วยการเป็นผู้ชี้แนะมากกว่าเป็นผู้ให้ความรู้

4. ลดความคับข้องใจและความวิตกกังวล (Reduced frustration and anxiety) ในชั้นเรียนทั่วไป เด็กทุกคนเรียนตามหลักสูตรในช่วงเวลาที่กำหนด ในจิตความสนใจและระเบียบวินัยที่เหมือนกัน รวมทั้งได้รับระดับคะแนนด้วยการเปรียบเทียบกับเด็กอื่น ซึ่งจะสร้างความกดดันและความเครียดให้แก่ผู้เรียน

5. ความสนใจของนักเรียนแต่ละคน (Capitalizing on Individual students Interest) ในสัญญาณเรียนครูยอมรับหลักการความแตกต่างระหว่างบุคคล กำหนดความสนใจและความสามารถ ตารางการทำงานให้ผู้เรียนเลือกเรียนในลักษณะที่ส่งเสริมที่ฝึกปฏิบัติ และตรงกับความสนใจตามศักยภาพของผู้เรียนให้มากที่สุด

มาลคอล์ม (Malcolm, 1981) ได้กล่าวถึงหลักการที่ใช้สัญญาการเรียนการสอนไว้ ผู้เรียนจะเรียนรู้บางสิ่งบางอย่างโดยธรรมชาติ ที่ไม่ต้องการเรียนการสอนตามปกติ ผู้เรียนจะมีการนำตนเองสูง มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง สามารถรักษาความคิดริเริ่มด้วยตนเองค่อนข้างถาวรมากกว่าเรียนโดยยึดครูเป็นศูนย์กลาง และการเรียนรู้ที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาบุคคลและคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล การใช้สัญญาการเรียนซึ่งมีการตกลงร่วมมือกันตามความต้องการกับความคาดหวัง ความสนใจของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับ วิจิตร ภักดีรัตน์ (2526) ที่กล่าวว่า การเรียนการสอนควรพิจารณาหลายด้านและกล่าวถึงหลักการที่ครูควรนำมาใช้ในการเรียนการสอนคือ วิธีการมนุษยนิยม (Humanistic approach) คือ ครูให้ความสนใจต่อการเจริญเติบโตของเด็กแต่ละคน คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล การตกลงร่วมมือและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนเป็นสิ่งสำคัญ กระบวนการเรียนการสอนควรปรับหรือยืดหยุ่นได้กับสภาพนักเรียนแต่ละคน และพบว่าการใช้หลายวิธีเข้าด้วยกันหรือเลือกวิธีใดก็ได้ที่เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียนเป็นสิ่งที่ดีที่สุด

จึงสรุปได้ว่า หลักการในการใช้สัญญาการเรียนควรยึดหลักความแตกต่างระหว่างบุคคลในการเรียนแบบนี้ ควรมีการตกลงร่วมกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอนว่าจะเลือกเรียนอะไรก่อน-หลังและใช้วิธีการเรียนอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับความสมัครใจของผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนมีอิสระในการเรียน และช่วยลดความคับข้องใจ ความวิตกกังวลของผู้เรียนผู้สอนควรจัดการสอน โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียน

วัตถุประสงค์ในการจัดการสอนโดยใช้สัญญาการเรียน อรรถณี วิวัฒน์สุนทรพงศ์ และคณะ (2506), รีเกิล (Riegle, 1978), ควินโต และ เมคเคนนา (Quinto and McKenna, 1977 อ้างถึงใน Klingstedt, 1983) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์หรือเหตุผลในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้สัญญาการเรียน สรุปได้ดังนี้

- 1) ทำให้ผู้เรียนกระจ่างชัดในเรื่องของวัตถุประสงค์การเรียน
- 2) ปรับการเรียนให้เข้ากับความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน ทั้งในด้านเนื้อหาและเวลา

- 3) เป็นไปตามเอกัตภาพ และแสดงให้เห็นถึงลักษณะการทำงานเป็นรายบุคคลของผู้เรียนได้ช่วยตัวเอง ทำงานด้วยตนเอง รับผิดชอบในการงานและอนาคตของตนเอง ภาคภูมิใจในความสำเร็จของตนเอง
- 4) มีความร่วมมือกันหรือการเจรจาระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน ทำให้ผู้สอนเอาใจใส่และสอนผู้เรียนเป็นรายบุคคลได้ และสะดวกต่อการวินิจฉัยโดยผู้เรียนและผู้สอน
- 5) จัดปัญหาการสอบไม่ผ่าน ผู้เรียนได้วัดผลด้วยตนเองทำให้ผู้เรียนได้ทราบถึงระดับความสำเร็จของตนเอง
- 6) ช่วยในการพิจารณาว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าอย่างไร

ประเภทของสัญญาการเรียน เมอร์เรย์ (Merley, 1974) แบ่งสัญญาการเรียนออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. สัญญาแบบเจาะจง (The Fixed Contract) ผู้สอนเป็นผู้ตั้งเกณฑ์และพื้นฐานแห่งความรับผิดชอบเป็นของผู้สอน ในการเรียนโดยวิธีนี้ครั้งแรก ๆ ของผู้เรียนควรจะใช้สัญญาแบบเจาะจงนี้

2. สัญญาแบบเปิด (The Open Contract) ผู้เรียนเป็นผู้ตั้งเกณฑ์และเจรจาต่อรองกับผู้สอน ดังนั้นความรับผิดชอบพื้นฐานจึงเป็นของผู้เรียน

เอสเบนเซน (Esbensen, 1972 อ้างถึงใน Christen, 1976) ได้พิจารณาทางเลือกในการใช้สัญญาการเรียนไว้ 4 แบบ คือ

ทางเลือก 1 ผู้สอนทำสัญญาและกำหนดแผนการเรียนในสัญญา ผู้สอนตัดสินใจเลือกงานที่กำหนดไว้สำหรับแต่ละสัญญาและ เวลาที่จะอนุญาตให้สัญญาเสร็จสิ้น

ทางเลือก 2 ผู้สอนทำสัญญาผู้เรียนกำหนดแผนการเรียนผู้สอนพัฒนาสัญญาที่จะทำกับผู้เรียนซึ่งมีความยาก 3 ระดับ ผู้เรียนจะตัดสินใจเลือกว่าสัญญาไหนที่เขาจะทำ ในสถานการณ์นี้จะมีทางเลือกให้มากมาย ผู้สอนจะเป็นผู้ชี้แจงรายละเอียด

ทางเลือก 3 ผู้เรียนสัญญาผู้สอนกำหนดแผนการเรียน ผู้เรียนชี้แจงให้เห็นถึงขอบเขตของความสามารถของตนเอง ผู้เรียนจะตัดสินใจว่าเขาต้องการจะทำ และเสนอต่อ

ผู้สอนซึ่งจะเป็นผู้ให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือในการตัดสินใจเลือกภาระงานที่เหมาะสม และช่วยผู้เรียนแก้ไขแผนถ้าจำเป็น

ทางเลือก 4 ผู้เรียนทำสัญญาและกำหนดแผนการเรียนรู้ ผู้เรียนตัดสินใจเลือกสิ่งที่เขาต้องการจะทำ และเขียนสัญญาขึ้นในรูปแบบฟอร์มที่ผู้สอนอาจจะเตรียมหรือไม่ได้เตรียมไว้ก็ได้บทบาทของผู้สอนไม่ยุ่งยากจะเป็นผู้ให้การอนุญาตในเรื่องของเวลาชั้นเรียน และคอยให้ความช่วยเหลือเมื่อผู้เรียนต้องการ

ลักษณะการเรียนการสอนแบบสัญญาการเรียน

ลักษณะการเรียนการสอนโดยใช้สัญญาการเรียนต่างจากการเรียนการสอนแบบเดิม คริสเตน (Christen, 1976) ได้เสนอไว้ดังนี้

1. นักเรียนมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบในการเรียนของตน
2. นักเรียนสามารถตัดสินใจเลือกเรียนในสิ่งที่ตนต้องการจะเรียน
3. นักเรียนสามารถกำหนดงานที่จะทำและรับผิดชอบในงานนั้นตามเวลาที่กำหนด
4. นักเรียนมีส่วนร่วมในขบวนการเรียนทั้งหมดคือ การตั้งจุดมุ่งหมายไป จนถึง การประเมินผล
5. นักเรียนทำงานอย่างมีอิสระกับสัญญาที่ทำไว้ และได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่น ในการที่จะทำให้อสัญญาดำเนินการสำเร็จสมบูรณ์ลง
6. นักเรียนได้รับการทำทนายในการหาคำตอบ
7. นักเรียนเรียนรู้ที่จะรับผิดชอบต่องานที่ทำสัญญาไว้กับครู
8. นักเรียนเรียนตามวัตถุประสงค์ ที่อยู่ภายในขอบเขตของความสนใจ และ ความสามารถของตน

ส่วนเฟลมมิง (Flemming, 1983) ได้กล่าวถึงลักษณะการใช้สัญญาการเรียนซึ่งแตกต่างจากการเรียนโดยวิธีแบบเก่า คือ

1. สามารถเรียนได้ด้วยตนเองด้วยการตกลงร่วมกัน
2. สร้างจุดมุ่งหมายได้ด้วยตนเอง
3. สามารถจัดการเรียนเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย
4. สามารถประเมินผลความก้าวหน้าได้ด้วยตนเอง
5. ความรู้ที่ได้มาจากหลายแหล่งมิใช่เพียงครู ตำรา แต่สามารถสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง
6. สามารถสนุกสนาน ตื่นเต้นต่อการเรียน และสามารถประสบความสำเร็จในการเรียน

และกรีนวูด (Greenwood, 1985) ได้กล่าวถึงลักษณะของสัญญาการเรียนประกอบ ด้วยมาตรฐาน 3 ประการ คือ

1. มีทางเลือก (Alternatives)
2. ขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้เรียน
3. มีการตกลงร่วมกัน

นอกจากนี้ลักษณะการเรียนการสอนที่ใช้สัญญาการเรียน สามารถทำเป็นรายบุคคล หรือทำเป็นกลุ่มก็ได้และสัญญาที่ทำเป็นกลุ่มครูจะสามารถมองเห็นคุณค่าของนักเรียนในการทำงาน ร่วมกัน และบรรลุเป้าหมาย โดยมีการเสริมแรง และให้กำลังใจเด็ก (Christen, 1976) และสอดคล้องกับงานวิจัยของลักซ์ (Lux, 1979) ซึ่งพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ที่เรียนด้วยสัญญาการเรียนเป็นกลุ่มจะสูงกว่าการเรียนด้วยสัญญาการเรียนเป็นบุคคลที่ระดับ นัยสำคัญ .01

กาญจนา เกียรติประวัติ (2524) ได้กล่าวว่า สัญญาการเรียนนี้อาจตกลงเป็นกลุ่ม หรือรายบุคคล ข้อควรปฏิบัติในการทำสัญญาการเรียน คือ

1. ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย คือให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น มีส่วนร่วมทุกขั้นตอน
2. ใช้คำพูดเชิงบวกในข้อความต่าง ๆ ของสัญญา
3. ให้การเสริมแรงทันทีที่งานเสร็จ

4. ถ้าหน่วยการเรียนรู้นั้นต้องใช้เวลาานาน ครูอาจให้การเสริมแรงเป็นขั้นตอน เช่น การทำให้คะแนน การให้บัตรผ่าน
5. จัดทำสัญญาเป็นช่วง ๆ ว่าเป็นระบบ เพื่อให้ผู้เรียนรู้สึกประสบความสำเร็จ เป็นขั้น เป็นตอนและการบันทึกความก้าวหน้า (Progress Chart) ควรระบุไว้ในสัญญาการเรียนด้วย

ขั้นตอนในการเรียนโดยใช้สัญญาการเรียน

วิลสัน และแกมเบรล (Wilson and Gambrell, 1975) ได้เสนอขั้นตอนในการสอน โดยใช้สัญญาการเรียนไว้ดังนี้

1. การตั้งจุดประสงค์ (Setting Objective) ผู้สอนกำหนดวัตถุประสงค์ใหญ่ เช่น ต้องการแก้ไขการสะกดคำผิด ผู้สอนและผู้เรียนจะร่วมกันกำหนด และอภิปรายเกี่ยวกับวัตถุประสงค์เฉพาะ ผู้สอนเป็นผู้มีความสำคัญมากคือเป็นทั้งที่ปรึกษา เป็นผู้แนะนำ ผู้ร่วมมือและให้ความช่วยเหลือ แต่ผู้สอนมิใช่ผู้ตัดสินใจคนเดียว ต้องมีการร่วมมือตกลงกันทั้งสองฝ่าย ในการตั้งจุดมุ่งหมาย
2. การตระหนักถึงกำลังและความต้องการของผู้เรียน (Awareness of Child's Strengths and Need) เพื่อให้การตกลงร่วมมือกันมีความสมเหตุสมผล และเกิดจากความต้องการและความร่วมมือของทั้งสองฝ่าย โดยให้ผู้อ่านขอบเขตของความสามารถในทักษะต่าง ๆ ใกล้เคียงกัน ข้อมูลเหล่านี้อาจวัดจากการทดสอบก่อนเรียน การสังเกตพฤติกรรมในชั้นเรียน แบบทดสอบ Prior test Performance หรือแหล่งวินิจฉัยข้อมูลอื่น ๆ
3. การเจรจาตกลงทำสัญญา (Contract Negotiation) หลังจากการตั้งวัตถุประสงค์ร่วมกันโดยความเห็นของทั้งสองฝ่าย ผู้เรียนจึงจะสามารถวางแผนขอบเขตของความสามารถในหลาย ๆ รูปแบบ ดังนั้นผู้สอนต้องมีความรับผิดชอบที่จะช่วยผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถ เพื่อให้เขาสามารถจัดเตรียมทางเลือกอย่างใดอย่างหนึ่งที่เหมาะสมกับความสามารถและความสนใจ

4. การพัฒนาตนเอง (Pacing) การทำสัญญาผู้เรียนจะได้สนใจเรียนตามความสามารถของตนเองในลักษณะแตกต่างกันไป ซึ่งขึ้นอยู่กับเนื้อหา กิจกรรม ปริมาณงาน ผู้สอน และผู้เรียนจะร่วมมือตกลงกันในเรื่องเป็นเวลา เพื่อให้กิจกรรมสอดคล้องกับกิจกรรมที่จัดขึ้น

5. วิธีการศึกษา (Study Method) เมื่อผู้เรียนมีวิธีการพิจารณาเลือกเรียนได้หลายทาง ผู้เรียนจะตัดสินใจเลือกวิธีการเรียนเพื่อให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด โดยผู้สอนจะเป็นผู้ชี้แนะทางให้ผู้เรียนได้ประสบความสำเร็จในการเรียนให้มาก

6. การประเมินผล (Evaluation) ผู้สอนและผู้เรียนตัดสินใจร่วมกันในการประเมินผลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

7. การเสริมแรง (Reinforcement) การที่ผู้สอนให้คำแนะนำ กระตุ้น สนับสนุน และให้กำลังใจ จะช่วยให้ผู้เรียนก้าวไปสู่ความสำเร็จได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ เพราะพบว่า บางครั้งเมื่อการทำสัญญาการเรียนร่วมกันแล้วแต่ผู้เรียนไม่ประสบผลสำเร็จ ผู้สอนและผู้เรียนจะต้องร่วมกันประชุมปรึกษาหารือดังนี้

7.1 ทำไม่สัญญาการเรียนไม่บรรลุวัตถุประสงค์

7.2 ควรมีการตกลงร่วมมือกันใหม่

7.3 อะไรเป็นหลักประกันที่จะทำให้สัญญาการเรียนในครั้งต่อไปจะประสบความสำเร็จ

ขั้นตอนของการเรียนโดยใช้สัญญาการเรียน

บุญชม ศรีสะอาด (2528) ได้ศึกษาขั้นตอนของการเรียนโดยใช้สัญญาการเรียน โดยแบ่งเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.

ขั้นเตรียม

2.

ขั้นร่างสัญญา

3.

ขั้นตกลงสัญญา

4.

ขั้นทำกิจกรรมการเรียนรู้

5.

ขั้นประเมินผลการเรียนรู้

1. ขั้นเตรียม

ขั้นแรกสุดของการเรียนโดยใช้สัญญาการเรียนก็คือ การให้ข้อสนเทศ (Information) เกี่ยวกับวิชา และการสร้างความคุ้นเคยกันระหว่างผู้สอนและผู้เรียน สำหรับการให้ข้อสนเทศเกี่ยวกับวิชานั้นอาจใช้วิธีการบรรยายและอภิปราย หรือวิธีอื่นให้ผู้เรียนทราบ และเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะของวิชา หัวข้อเนื้อหาต่าง ๆ ที่จะศึกษา เป้าประสงค์และหรือจุดประสงค์ ส่วนที่เป็นแกนสำคัญ ส่วนที่สามารถเลือกเรียนได้ ผู้สอนควรทราบทักษะและความสามารถของผู้เรียนทั้งนี้อาจอาศัยการทดสอบก่อนเรียน ศึกษาผลการสอบที่ผ่านมา ศึกษาระเบียบสะสม หรืออาจใช้วิธีสังเกต สอบถาม หรือวิธีอื่น เพื่อประกอบพิจารณาในการทำสัญญาการเรียน

2. ขั้นร่างสัญญา

หลังจากที่ผู้เรียนและผู้สอนมีความคุ้นเคยกัน ผู้เรียนมีความเข้าใจอย่างชัดเจนเกี่ยวกับจุดประสงค์ลักษณะของวิชาแล้ว ขั้นต่อมาผู้เรียนจะร่างข้อความที่เป็นจุดประสงค์ของการเรียนของตน กิจกรรมการเรียนที่วางแผนไว้ว่าจะปฏิบัติแหล่งเรียนที่ตั้งใจจะใช้และประเภทของหลักฐานการเรียน และการประเมินการเรียนในการร่างสัญญาผู้เรียนอาจปรึกษาผู้สอนได้ถ้าต้องการ

3. ขั้นตกลงสัญญา

ในขั้นนี้ควรพิจารณาและดำเนินการไปตามลำดับ ดังนี้

3.1 จุดประสงค์การเรียน ผู้สอนอาจถามผู้เรียนว่าในการที่จะศึกษาแต่ละหัวข้อที่เลือกมานั้นต้องการทำให้ได้อย่างไร ผู้สอนและผู้เรียนทำการอภิปรายและปรับปรุงจุดประสงค์การเรียนเพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหาวิชาและตรงกับความต้องการของผู้เรียน ในขั้นนี้ทั้งสองฝ่ายจะต้องตระหนักถึงจุดเด่นและจุดด้อยของผู้เรียน เพื่อที่จะกำหนดจุดประสงค์ที่เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน เนื่องจากจุดประสงค์การเรียนนี้จะ เป็นมาตรฐานสำคัญของขั้นตอนอื่น ๆ ต่อไป ดังนั้นจึงควรคิดให้รอบคอบและระบุอย่างชัดเจน

3.2 กิจกรรมการเรียน ในขั้นนี้ผู้สอนและผู้เรียนจะอภิปรายถึงกิจกรรมการเรียนที่ผู้เรียนได้ร่างมา ผู้เรียนบางคนอาจมีปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดกิจกรรมการเรียน ผู้สอนจึงควรเตรียมรายการกิจกรรมการเรียนประเภทต่าง ๆ เพื่อผู้เรียนจะได้เลือกกิจกรรมที่เหมาะสมกับความสามารถและความสนใจ

3.3 แหล่งเรียน (Resources) ผู้เรียนและผู้สอนร่วมกันพิจารณา อภิปรายถึงแหล่งเรียนที่ผู้เรียนได้เสนอมานั้นว่า มีความเหมาะสมหรือไม่ ที่จะช่วยให้สามารถเรียนรู้ได้ตามจุดประสงค์ ผู้สอนอาจชี้แนะแหล่งเรียนเพิ่มเติม เช่น ชี้นะตาราหรือวารสารที่เน้นในเรื่องนั้น หรือบุคลากรที่เกี่ยวข้องทางด้านนั้น เป็นต้น

3.4 หลักฐานการเรียนรู้และการประเมินการเรียน เมื่อผู้เรียนแต่ละคนจัดทำสัญญาการเรียนของตนเองซึ่งต่างก็มีการออกแบบการประเมินการเรียนแตกต่างกันไป ผู้สอนและผู้เรียนจะร่วมกันพิจารณาและปรับปรุงของสัญญาการเรียนในส่วนนี้ โดยคำนึงถึงมาตรฐานทาง

วิชาการ การมีพื้นฐานสำคัญในการเรียนวิชาหลัก ๆ อย่างเพียงพอ การระบุไว้อย่างชัดเจนเกี่ยวกับหลักฐานที่จะประเมินผลและวิธีการประเมิน เช่น จะประเมินอะไร เมื่อใด โดยใคร และประเมินอย่างไร หลักฐานการเรียนรู้หรือผลจากการเรียนโดยวิธีนี้อาจอยู่ในรูปใดรูปหนึ่งหรือหลายรูปประกอบกันก็ได้

ถ้ามีการทดสอบก่อนเรียนและการทดสอบหลังเรียน ก็จะเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยให้ทราบถึงความก้าวหน้าในการเรียน ในการประเมินการเรียน อาจใช้รูปแบบการประเมินผลเพื่อปรับปรุงการวัด หรือใช้การประเมินครึ่งภาคเรียนโดแนลด์ (Donald, 1976) ได้เสนอว่าวิธีที่จะได้ข้อมูลย้อนกลับอย่างแน่นอน ได้แก่ การให้เขียนบรรยายหรือรายงานประสบการณ์ ระบุถึงความพึงพอใจในวิชาความสัมพันธ์กับการศึกษาวิชาอื่น ๆ และการบูรณาการสิ่งที่ได้เรียนมาแล้ว

3.5 การเซ็นสัญญา หลังจากที่ได้ดำเนินการจากขั้นที่ 1 ถึงขั้นที่ 4 เป็นที่พอใจของผู้สอนและผู้เรียน ผู้เรียนนำผลดังกล่าวไปเขียนแบบฟอร์มสัญญาการเรียนและทั้งสองฝ่ายลงชื่อลงในสัญญาดังกล่าว และเก็บไว้คนละแผ่น

4. ขั้นทำกิจกรรมการเรียน

หลังจากทำสัญญาการเรียนแล้ว ผู้เรียนจะใช้สัญญาการเรียนนั้นเป็นแนวโน้มนกระบวน การเรียน โดยปฏิบัติตามกิจกรรมที่ได้กำหนดไว้ อย่างไรก็ตามในการพบกันแต่ละครั้ง เมื่อพบ ปัญหาหรือแนวทางที่เหมาะสมกว่าก็อาจตกลงทำสัญญาใหม่ได้

5. ขั้นประเมินผลการเรียน

หลังจากที่ได้ทำกิจกรรมการเรียนตามสัญญาการเรียนเสร็จแล้วขั้นตอนต่อไป เป็น การประเมินผลการเรียนตามที่ได้กำหนดไว้ในสัญญานั้น เพื่อเป็นการรับรองว่าได้เกิดการเรียนรู้ ตามที่ต้องการจริง

ระยะเวลาของสัญญาการเรียน

คริสเตน (Christen, 1976) ได้กล่าวถึงประเด็นที่ต้องพิจารณาของสัญญา ก็คือ ระยะเวลาของสัญญา ซึ่งกำหนดไว้ว่าควรจะใช้เวลาเท่าใดโดยพิจารณาจากระดับความเป็นอิสระของงานที่กำหนดไว้ และระดับชั้นของผู้เรียนในแต่ละโปรแกรม โดยเสนอช่วงเวลาของการทำสัญญา 2 แบบ คือ

1. สัญญาที่เป็นช่วงเวลานาน (Long term contracts)
2. สัญญาที่เป็นช่วงเวลาสั้น (Short term contracts)

และได้เสนอว่ากำหนดเวลาให้นักเรียนชั้นประถม (Grade 1 - 3) ควรเป็นช่วงเวลาสั้น ๆ ราว 1 - 5 วัน ในระดับมัธยม (Grade 10 - 12) ใช้เวลามากขึ้น คือ อาจนานถึง 6 สัปดาห์

ข้อควรคำนึงในการสอนแบบสัญญาการเรียน

วิลเลียมส์ (William, 1972 อ้างถึงในบุญชม ศรีสะอาด, 2528) ได้เสนอแนะในการสอนแบบสัญญาการเรียนไว้ว่า

1. ก่อนที่จะใช้กระบวนการของสัญญาการเรียน ผู้สอนควรมีความเชื่อว่า
 - 1.1 จะต้องมีความไว้วางใจ (Trust) ในตัวผู้เรียน
 - 1.2 จะต้องยอมให้ผู้เรียนรับผิดชอบการเรียนของเขา
 - 1.3 จะต้องให้ผู้เรียนมีส่วนในการตัดสินใจ
 - 1.4 จะต้องใช้วิธีสอนแบบอื่น ๆ นอกเหนือจากวิธีบรรยาย
 - 1.5 จะต้องมียสิ่งช่วยอื่น ๆ
 - 1.6 จะต้องยินดีที่จะช่วยผู้เรียนในการชี้แหล่งหรือสื่อการเรียนหลายประการ
 - 1.7 จะต้องมีความเชื่อว่าผู้เรียนไว้วางใจในตัวผู้สอน
2. ผู้สอนจะต้องพร้อมที่จะช่วยเหลือผู้เรียนอยู่เสมอ

3. ผู้สอนจะต้องใช้เวลาในการวางแผนให้คำแนะนำแก่ผู้เรียน
4. ผู้สอนจะต้องมีแหล่งเรียน (เช่น หนังสือ ตำรา วารสาร ผู้รู้ ฯลฯ) มากกว่าที่คาดหวังจากชั้นเรียนแบบเดิม
5. ผู้เรียนจะต้องมีทักษะการสื่อสารส่วนตัว ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการช่วยให้นักเรียนรู้ ประสบผลสำเร็จตามจุดประสงค์
6. ผู้สอนควรช่วยให้นักเรียนตระหนักถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับจากกระบวนการเรียนด้วยวิธีการนี้ ไม่ใช่คิดว่าเป็นประโยชน์ต่อผู้สอน
7. ผู้สอนจะต้องให้นักเรียนตระหนักว่าสิ่งสำคัญไม่ได้อยู่ที่สัญญาการเรียน แต่อยู่ที่กระบวนการในการทำสัญญา การเอื้ออำนวยให้สัมฤทธิ์ผลในการเรียน

จากแนวความคิดของวิลเลียมสันั้น จะเห็นได้ว่าจุดเน้นของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้สัญญาการเรียนนั้น เน้นที่ความกว้างของผู้สอนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงความแตกต่างกันของผู้เรียน นอกจากนี้ วิลสันและแกมเบรล (Wilson and Gambrell, 1973) ได้กล่าว ถึงข้อควรคำนึงในการใช้สัญญาการเรียนไว้ได้ 3 ประการ คือ

1. การเก็บรักษาระเบียบ (Record Keeping) สัญญาทุกฉบับจะต้องเก็บอย่างรักษาไว้เป็นอย่างดี ผู้สอนจะต้องบันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับทดสอบก่อนเรียน ทดสอบหลังเรียน สัญญาการเรียน ข้อมูลเกี่ยวกับการเรียน และเมื่อผู้เรียนเรียนจบขั้นที่สูงขึ้นไป จะมีข้อมูลและรายละเอียดเกี่ยวกับผลงาน การแก้ไขผลงาน ผลการเรียนเพิ่มมากขึ้นและสามารถตรวจสอบผลงานของผู้เรียนได้ตลอดเวลา
2. การเก็บรักษาข้อสนเทศของเรื่อง (Keeping Parents Informed) การเขียนจดหมายสั้น ๆ ถึงผู้ปกครองผู้เรียน อธิบายถึงกระบวนการเรียนการสอนของการเรียนแบบสัญญาการเรียน จะช่วยให้นักเรียนพบกับความสำเร็จในการเรียนได้มากขึ้น การเรียนด้วยวิธีนี้ ผู้เรียนจะพบกับปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับการเรียนมาปรึกษาหารือกันและผู้สอนจะจดบันทึกไว้ เพื่อให้ความช่วยเหลือ โดยผู้ปกครองและผู้สอนจะมองเห็นช่องทางแห่งความสำเร็จของผู้เรียนได้ ซึ่งผู้ปกครองจะต้องให้ความร่วมมือกับผู้สอนในการที่จะนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ได้

3. ทางเลือก (Alternatives) ผู้เรียนบางคนอาจจะรู้สึกว่าการเรียน ประสบกับความยุ่งยากและลำบากในการที่จะฝึกปฏิบัติ ดังนั้นจึงไม่สามารถทำตามสัญญาการเรียน ได้ หรือไม่สามารถเลือกรูปแบบ(Style)การเรียนได้ กรณีนี้ผู้สอนจะต้องหาทางเลือกให้ผู้เรียน เช่น ผู้สอนอาจช่วยเหลือผู้เรียนสักกระยะหนึ่ง หลังจากนั้นผู้เรียนจะสามารถตัดสินใจและเลือก ทางเลือกได้เอง หรือให้ผู้เรียนมีโอกาสมพบกับความสำเร็จเช่นเดียวกับผู้อื่นบ้าง

คริสเตน(Christen, 1976) ได้กล่าวถึงการลงนามในสัญญาเป็นความรับผิดชอบ ของผู้สอนที่จะต้องเตรียมผู้เรียนเรียน ซึ่งควรคำนึงถึงเรื่องต่อไปนี้ คือ

1. แหล่งเรียนควรมีความหลากหลาย ผู้เรียนจะต้องเพิ่มเติมข้อตกลงไว้บ้าง ในขั้นตอนการทำสัญญา ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียนเกี่ยวกับความก้าวหน้าและปัญหาที่จะ ศึกษา การลงมติสัญญาผู้เรียนหลายคนจัดว่าเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการเสริมความสมบูรณ์ของสัญญา การเรียน

2. การช่วยเหลือสนับสนุนผู้เรียน เพื่อไปสู่ความสำเร็จที่กำหนดไว้

3. อิศระในการเรียน ผู้สอนควรทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกต้องการทำงานตาม ความสามารถของแต่ละบุคคลและทำให้เห็นว่า การทำสัญญารับเรียนสามารถปฏิบัติได้เหมาะสมกับ ตนเอง

และจากแนวความคิดของคลิงสเตดท์ (Klingstedt, 1983) ที่ได้เสนอแนะ ข้อควรระวังเกี่ยวกับการเรียนโดยวิธีสัญญาการเรียน ได้ว่า

1. ปัญหาที่พบบ่อยที่สุดในการทำสัญญาการเรียน ได้แก่ เรื่องเวลา ซึ่งโดยเฉลี่ย ผู้สอนต้องใช้เวลากับผู้เรียนแต่ละคนประมาณ 3 ชั่วโมง ซึ่งมากกว่าเวลาที่ใช้กับผู้เรียนใน ชั้นเรียนปกติ

2. ผู้สอนต้องมั่นใจว่าจุดมุ่งหมายของสัญญาการเรียนต้องชัดเจนก่อนที่จะมอบหมาย งานให้ผู้เรียนทำ และผู้เรียนพึงตระหนักเสมอว่าผลที่ได้รับจากการเรียนตามสัญญานั้น เป็นผลที่ทำได้ กับผู้เรียนในชั้นเรียนปกติ

คริสเตน (Christen, 1976) ได้อธิบายถึงการทำสัญญาการเรียนแบบกลุ่ม (Group Contracts) สามารถทำได้ขึ้นอยู่กับผู้สอนที่สามารถใช้สัญญาการเรียนในชั้นเรียนได้ อย่างไร หรือผู้สอนมองเห็นความสำคัญของผู้เรียนทุกคนในการที่จะทำงานร่วมกันเพื่อทำงานบรรลุ เป้าหมายได้หรือไม่

เกณฑ์ในการพิจารณาสัญญาการเรียน

ลักซ์ (Lux, 1979) ได้กล่าวถึงเกณฑ์ในการพิจารณาสัญญาการเรียนอยู่บนพื้นฐาน
 สิ่งต่อไปนี้ คือ

1. สัญญาการเรียนเป็นกระบวนการ (Process) ซึ่งนำไปสู่จุดหมายปลายทาง
 ตามที่กำหนดไว้
2. สัญญาเรียนบ่งบอกถึงข้อผูกมัด (Commitment) มีการตกลงร่วมกันทั้ง
 ผู้สอนและผู้เรียน เพื่อไปสู่จุดหมายนั้น
3. สัญญาเรียนอยู่บนพื้นฐานของการทำงานเป็นทีมของผู้สอน และบุคลากรใน
 โรงเรียน (Team approach) ซึ่งสามารถแลกเปลี่ยนแหล่งค้นคว้าหาความรู้หรือที่เรียนได้
 โดยคำนึงถึงผลสำเร็จของผู้เรียนเป็นสำคัญ
4. สัญญาเรียนเป็นกระบวนการที่ยืดหยุ่น (Flexible) ขึ้นอยู่กับความต้องการ
 และยึดหลักความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน

คลิงสเตดท์ (Klingstedt, 1983) ได้เสนอแบบตรวจสอบสัญญาการเรียนไว้
 11 ประการ ดังนี้คือ

1. จุดมุ่งหมายทุกข้อของสัญญาการเรียนมีการระบุรายละเอียดไว้ชัดเจน และ
 เหมาะสมเพียงใด
2. สัญญาเรียนนั้นมีสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความช่วยเหลือสนับสนุนของผู้สอนรวม
 อยู่ด้วยหรือไม่
3. งานและกิจกรรมการเรียนทั้งหมดที่กำหนดไว้ มีส่วนที่จะทำให้การเรียนรู้อัน
 ประสบผลตามจุดมุ่งหมายที่เขียนไว้หรือไม่
4. งาน กิจกรรมการเรียนและจุดมุ่งหมายมีความสัมพันธ์กันอย่างชัดเจนหรือไม่
5. เวลาที่กำหนดไว้เหมาะสม และเป็นจริงหรือไม่ในการที่จะให้ผู้เรียนทำ
 กิจกรรมและรายงานผลการเรียน
6. รายชื่อวัสดุ หรือแหล่งที่ชี้ค้นคว้าหาความรู้มีความเหมาะสมหรือไม่

7. แบบประเมินผลการเรียน และหลักฐานที่ได้จากการประเมินผลการเรียนมี การแสดงรายละเอียดและบันทึกไว้หรือไม่
8. ผู้เรียนมีการเตรียมตัวสำหรับการทำสัญญาการเรียนหรือไม่
9. รายละเอียดเกี่ยวกับกำหนดการประชุมระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนหรือไม่
10. สัญญาการเรียนนั้นมีการกำหนดวัน เดือน ปี และลงนามไว้ทั้งผู้สอน และ ผู้เรียนหรือไม่
11. สัญญาการเรียนนั้นจัดทำไว้อย่างเป็นระเบียบหรือไม่

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุปราณี ศรีสาคร (2531) ได้ทำการวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบความเข้าใจ ในการอ่านภาษาอังกฤษ ความรับผิดชอบและความสนใจในการเรียนการอ่านภาษาอังกฤษของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการสอนโดยใช้สัญญาการเรียนกับการสอนตามคู่มือครู ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้สัญญาการเรียนกับนักเรียนที่ได้รับการสอนตาม คู่มือครู มีความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ดาร์สท และคณะ (Darst and others, 1983) ทำการวิจัยกับนักเรียน ที่เรียนวิชาแรคเกตบอล (Racquetball) โดยใช้สัญญาการเรียน เป็นเวลา 5 สัปดาห์ ผล การวิจัยพบว่า นักเรียนยอมรับว่า สัญญาการเรียนเป็นแรงผลักดันไปสู่ทักษะการทำงานที่มี ประสิทธิภาพตามอัตราการเรียนรู้ของตนเอง และมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการศึกษาวิชานี้มาก ที่สุดทราบความคาดหวังของตนเอง ด้วยวิธีการเรียนที่เน้นการเรียนรู้มากกว่าการสอนมีโอกาส ทำงานร่วมกับผู้อื่นและเรียนด้วยตนเอง และมีความสุขสนุกสนานเพลิดเพลินจากการเรียนด้วยสัญญา การเรียน

ฟอกซ์และเวสต์ (Fox and West, 1983) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาความ สามารถของนักเรียนในการเรียนตลอดชีวิต ตามโครงการเรียนแบบนำตนเอง โดยใช้สัญญาการเรียนกับนักเรียนแพทย์ชั้นปีที่ 1 และ 2 จำนวน 92 คน การเรียนวิชาจีรอนโทโลยี (Gerontology) ทางด้านอายุ (Ageing) ผลการวิจัยพบว่าระดับความต้องการและแรงจูงใจ

ในการเรียนของด้านอายุก่อนและหลังสัญญา มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ .05 ทักษะคิด และความสามารถในการบรรลุนงาน 9 ประการ ในโครงการการเรียนแบบนําตนเองโดยใช้สัญญาการเรียนของนักเรียนกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ .05 ทักษะคิดที่มีต่อการเรียนแบบสัญญาการเรียน (แบบควบคุมตนเอง) มีสูงขึ้นทั้งก่อนและหลังเรียน ความสามารถในการเรียนแบบควบคุมตนเองจะมีส่วนสนับสนุนการเรียนโดยใช้สัญญาการเรียน

ปาร์คเกอร์ (Parker, 1985) ได้ทำการวิจัยเรื่องผลของการใช้สัญญาการเรียนที่มีต่อการสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนในระดับวิทยาลัย โดยศึกษากับนักเรียนจำนวน 74 คน ที่เรียนวิชาคณิตศาสตร์เบื้องต้น ใช้เวลาในการศึกษาตลอด 1 ภาคเรียนสุดท้าย ในปีการศึกษา 1984 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยสัญญาการเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์แตกต่างกันระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองอย่างมีนัยสำคัญ

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย